

/מתני'./

המקנא לאשתו,

רבי אליעזר אומר: מקנא לה על פי שנים, ומשקה על פי עד אחד או ע"פ עצמו;

רבי יהושע אומר: מקנא לה על פי שנים, ומשקה ע"פ שנים.

כיצד מקנא לה?

אומר לה בפני שנים: 'אל תדברי עם איש פלוני',

ודברה עמו –

עדיין היא מותרת לביתה, ומותרת לאכול בתרומה;

נכנסה עמו לבית הסתר ושהתה עמו כדי טומאה –

אסורה לביתה, ואסורה לאכול בתרומה; ואם מת – חולצת ולא מתייבמת.

\גמרא\

המקנא = דיעבד - אין, לכתחילה – לא.

קסבר תנא דידן: אסור לקנאות.

(When) Is there a compelling argument that the form הפועל + acceptability implies דיעבד
לא? This set of mekorot outside our masekhet is intended to help us understand and
evaluate that literary question, the gemara's understanding and evaluation of that question, and
commentaries' understanding and evaluation of the gemara's understanding and evaluation of
that question.

משנה מסכת חולין פרק א משנה א - ד

הכל שוחטין, ושחיטתן כשרה,

חוץ מחרש, שוטה, וקטן, שמא יקלקלו בשחיטתן;

וכולן ששחטו ואחרים רואין אותן - שחיטתן כשרה.

שחיטת נכרי - נבלה ומטמאה במשא.

השוחט בלילה, וכן הסומא ששחט - שחיטתו כשרה.

השוחט בשבת וביום הכפורים, אף על פי שמתחייב בנפשו - שחיטתו כשרה.

השוחט במגל יד, בצור, ובקנה - שחיטתו כשרה.

הכל שוחטין,

ולעולם שוחטין,

ובכל שוחטין,

חוץ ממגל קציר, והמגירה, והשינים, והציפורן, מפני שהן חונקין.

השוחט במגל קציר בדרך הליכתה - בית שמאי - פוסלין; ובית הלל - מכשירין.

ואם החליקו שיניה - הרי היא כסכין.

השוחט מתוך הטבעת, ושייר בה מלא החוט על פני כולה - שחיטתו כשרה;

רבי יוסי בר יהודה אומר: מלא החוט על פני רובה:

השוחט מן הצדדין - שחיטתו כשרה; המולק מן הצדדין - מליקתו פסולה.

השוחט מן העורף - שחיטתו פסולה; המולק מן העורף - מליקתו כשרה.

השוחט מן הצואר - שחיטתו כשרה; המולק מן הצואר - מליקתו פסולה,

שכל העורף כשר למליקה, וכל הצואר כשר לשחיטה.

נמצא: כשר בשחיטה - פסול במליקה; כשר במליקה - פסול בשחיטה:

...

משנה מסכת חולין פרק ב משנה א - י

השוחט

אחד בעוף ושנים בבהמה - שחיטתו כשרה;

ורובו של אחד - כמוהו;

רבי יהודה אומר: עד שישחוט את הוורידין.

חצי אחד בעוף ואחד וחצי בבהמה - שחיטתו פסולה;

רוב אחד בעוף ורוב שנים בבהמה - שחיטתו כשרה.

השוחט שני ראשין כאחד - שחיטתו כשרה.

...

השוחט בהמה חיה ועוף ולא יצא מהן דם – כשרים, ונאכלים בידיים מסואבות,

לפי שלא הוכשרו בדם;

רבי שמעון אומר: הוכשרו בשחיטה:

השוחט את המסוכנת –

רבן שמעון בן גמליאל אומר: עד שתפרכס ביד וברגל; רבי אליעזר אומר: דיה אם זינקה.

...

השוחט לנכרי - שחיטתו כשרה; ורבי אליעזר פוסל.

אמר רבי אליעזר: אפילו שחטה שיאכל הנכרי מחצר כבד שלה – פסולה,

שסתם מחשבת נכרי לע"ז.

אמר רבי יוסי: קל וחומר הדברים:

ומה במקום שהמחשבה פוסלת במוקדשין - אין הכל הולך אלא אחר העובד,

מקום שאין מחשבה פוסלת בחולין - אינו דין שלא יהא הכל הולך אלא אחר השוחט?

השוחט לשם הרים, לשם גבעות, לשם ימים, לשם נהרות, לשם מדברות - שחיטתו פסולה.
שנים אוחזים בסכין ושוחטין: אחד לשם אחד מכל אלו, ואחד לשם דבר כשר - שחיטתו פסולה;

...

השוחט לשם עולה, לשם זבחים, לשם אשם תלוי, לשם פסח, לשם תודה - שחיטתו פסולה;

ורבי שמעון מכשיר.

שנים אוחזין בסכין ושוחטין: אחד לשם אחד מכל אלו, ואחד לשם דבר כשר - שחיטתו פסולה.

השוחט לשם חטאת, לשם אשם ודאי, לשם בכור, לשם מעשר, לשם תמורה - שחיטתו כשרה.

זה הכלל:

כל דבר שנידר ונידב, השוחט לשמו – אסור; ושאינו נידר ונידב, השוחט לשמו – כשר.

A. תלמוד בבלי מסכת חולין דף ב עמוד א
הכל שוחטין - לכתחלה, ושחיטתו כשרה – דיעבד?
אמר ליה רב אחא בריה דרבא לרב אשי:
וכל הכל לכתחלה הוא!?!...

B. תלמוד בבלי מסכת חולין דף טו עמוד ב
השוחט {במגל יד, בצור, ובקנה – שחיטתו כשרה}
= דיעבד – אין, לכתחלה - לא.
בשלמא **במגל יד**, דלמא אתי למעבד באידך גיסא, אלא **צור וקנה**, לכתחלה - לא?! ורמינהי:
בכל שוחטין: בין בצור, בין בזכוכית, בין בקרומית של קנה. !?
לא קשיא: כאן בתלוש, כאן במחובר,
דאמר רב כהנא:
השוחט במחובר לקרקע - רבי – פוסל; ור' חייא – מכשיר:
עד כאן לא קא מכוון רבי חייא אלא בדיעבד, אבל לכתחלה - לא.
במאי אוקימתא? כרבי חייא, ודיעבד; אלא הא דתניא:
בכל שוחטין: בין בתלוש, בין במחובר, בין שהסכין למעלה וצואר בהמה למטה, בין שהסכין למטה וצואר בהמה למעלה, מני? לא רבי ולא ר' חייא!?
אי ר' חייא, דיעבד - אין, לכתחלה - לא; אי רבי - דיעבד נמי לא!?
*לעולם רבי חייא, ואפילו לכתחלה, והאי דקמיפלגי בדיעבד? להודיעך כחו דרבי.
ואלא מתניתין דקתני: **השוחט = דיעבד - אין, לכתחלה - לא, מני? לא רבי ולא רבי חייא!?**
אי רבי חייא, אפילו לכתחלה; אי רבי, דיעבד נמי לא!?
לעולם רבי חייא, ואפילו לכתחלה, ומתניתין דקתני **השוחט - רבי היא.**
קשיא דרבי אדרבי!?
לא קשיא: כאן במחובר מעיקרו, כאן בתלוש ולבסוף חיברו.

C. תלמוד בבלי מסכת חולין דף כז עמוד א
השוחט {אחד בעוף ושנים בבהמה – שחיטתו כשרה; ורובו של אחד - כמוהו;}
= דיעבד - אין, לכתחלה - לא.
שנים בבהמה, לכתחלה לא?! עד כמה לשוחט וליזיל?!
*איבעית אימא: אחד בעוף;
*ואיבעית אימא: ארובו של אחד כמוהו.

תלמוד בבלי מסכת ברכות דף טו עמוד א (השווה מגילה כט.)
משנה.

הקורא את שמע ולא השמיע לאזנו - יצא;
רבי יוסי אומר: לא יצא.

קרא ולא דקדק באותיותיה -

רבי יוסי אומר: יצא;

רבי יהודה אומר: לא יצא.

הקורא למפרע - לא יצא;

*קרא וטעה - יחזור למקום שטעה.

גמרא . . .

תנן התם:

חרש המדבר ואינו שומע - לא יתרום; ואם תרם - תרומתו תרומה.

מאן תנא: חרש המדבר ואינו שומע

= דיעבד - אין, לכתחלה - לא

?

אמר רב חסדא:

רבי יוסי היא, דתנן:

הקורא את שמע ולא השמיע לאזנו - יצא, דברי רבי יהודה; רבי יוסי אומר: לא יצא.

עד כאן לא קאמר רבי יוסי לא יצא אלא גבי קריאת שמע דאורייתא,

אבל תרומה - משום ברכה הוא, וברכה דרבנן, ולא בברכה תליא מילתא.

וממאי דרבי יוסי היא?! דילמא רבי יהודה היא, ואמר גבי קריאת שמע נמי: דיעבד - אין, לכתחלה - לא!?

תדע, דקתני, הקורא = דיעבד אין, לכתחלה - לא!?

אמרי:

*האי דקתני, הקורא - להודיעך כחו דרבי יוסי, דאמר: דיעבד נמי לא,

דאי רבי יהודה - אפילו לכתחלה נמי יצא.

תלמוד בבלי מסכת שבת דף קמז עמוד א

משנה.

הרוחץ במי מערה ובמי טבריא ונסתפג אפילו בעשר אלונטיאות - לא יביאם בידו,
אבל עשרה בני אדם - מסתפגין באלונטיית אחת פניהם ידיהם ורגליהם, ומביאין אותן בידן.
סכין וממשמשין, אבל לא מתעמלין ולא מתגררין.

גמרא

קתני מי מערה דומיא דמי טבריא: מה מי טבריא - חמין, אף מי מערה - חמין.

"הרוחץ"

= דיעבד אין, לכתחילה - לא; מכלל דלהשתטף כל גופו, אפילו לכתחילה שפיר דמי.
מני? רבי שמעון היא, דתניא:

לא ישתטף אדם בין בחמין בין בצונן, דברי רבי מאיר; רבי שמעון מתיר; רבי יהודה אומר: בחמין -
אסור, בצונן - מותר.

תוספות מסכת שבת דף קמז עמוד א

"אף מי מערה חמין" - שהוחמו באור, דאי בחמי טבריא - שרי לכתחילה,
כדאמר בפרק כירה (מ. ושם): והניחו להן חמי טבריא, ובפרק שמונה שרצים (ד' קט. ושם).

"דיעבד אין" - אמי מערה קאי, ולא תנא במתני' חמי טבריא אלא למידק אף מי מערה חמין.

תוספות מסכת חולין דף טו עמוד ב ד"ה אלא צור

"אלא צור וקנה לכתחלה לא" -

וא"ת

ודלמא נקט לשון דיעבד משום מגל יד,

כדאשכחן בריש כל הפסולין (זבחים דף לב.) דנקט ששחט משום טמא, אף על גב דזרים ונשים
ועבדים שוחטין לכתחלה!?

וי"ל

*דהתם - ניחא ליה למינקט כל הפסולין בעבודה יחד דשחיטה כשרה,

אבל כאן - מה לו לשנות יחד כשרים לכתחלה עם כשרים בדיעבד!?

וא"ת:

דבפ' חבית (שבת קמז.) קתני הרוחץ = דיעבד משום מי מערה, אף על גב דחמי טבריא אפי' לכתחלה!?
וי"ל:

דמש"ה קתני חמי טבריא בהדי מי מערה, למידק נמי דמי מערה חמין דומיא דמי טבריא, כדאמר התם.

משנה מסכת עבודה זרה פרק ה משנה ד - ה
המניח יינו בקרון או בספינה והלך לו בקפנדריא
נכנס למדינה ורחץ -
המותר, אם הודיעו שהוא מפליג - כדי שישתום ויסתום ויגוב
רבן שמעון בן גמליאל אומר - כדי שיפתח ויגוף ותיגוב

המניח עובד כוכבים בחנות, אף על פי שהוא יוצא ונכנס - מותר;
ואם הודיעו שהוא מפליג - כדי שישתום ויסתום ויגוב;
רבן שמעון בן גמליאל אומר: כדי שיפתח ויגוף ותיגוב:

היה אוכל עמו על השלחן והניח לגינה על השלחן ולגינה על הדולבקי, והניחו ויצא -
מה שעל השלחן - אסור, ומה שעל הדולבקי - מותר;
ואם אמר לו: 'הוי מוזג ושותה' - אף שעל הדולבקי אסור.

תלמוד בבלי מסכת חולין דף ג עמוד א

...

אמר רבא:

ויוצא ונכנס - לכתחלה לא?!

והתנן: המניח עובד כוכבים בחנותו, וישראל יוצא ונכנס - מותר.?!
התם, מי קתני 'מניח' המניח קתני = דיעבד.

אלא מהכא: אין השומר צריך להיות יושב ומשמר, אלא אף על פי שיוצא ונכנס - מותר.?!
אלא אמר רבא:

הכי קתני: הכל שוחטין, ואפי' כותי. בד"א? כשישראל יוצא ונכנס . . .

תוספות מסכת חולין דף ג עמוד א

"המניח קתני = דיעבד" -

*לא בעי למימר דמשמע דיעבד ולא לכתחלה, דהא מסיק דשרי לכתחלה,
אלא קאמר דאף דיעבד משמע.

וא"ת:

דלקמן (טו:) גבי השוחט במגל יד, וגבי השוחט אחד בעוף (לקמן כז.), דייק: "השוחט - דיעבד - אין,
כו"!!?

וי"ל

דאשחיתתן כשרה סמיך התם, דמשמע דיעבד.

אבל קשה ממתניתין דהמקנא לאשתו (סוטה ב.),

ופ' חבית (שבת קמז.) גבי הרוחץ במי מערה דייק בגמרא: "דיעבד - אין, לכתחלה - לא".

תלמוד בבלי מסכת ביצה דף ז עמוד ב
השוחט {חיה ועוף ביום טוב,
בית שמאי אומרים: יחפור בדקר ויכסה; ובית הלל אומרים: לא ישחוט אלא אם כן היה לו עפר מוכן
מבעוד יום;
ומודים שאם שחט - שיחפור בדקר ויכסה, שאפר כירה מוכן הוא}
= דיעבד - אין, לכתחלה – לא?! אימא סיפא: ובית הלל אומרים: לא ישחוט - מכלל דתנא קמא סבר
ישחוט!?
הא לא קשיא; 'לא ישחוט ויכסה' קאמר.
אימא סיפא: ומודים שאם שחט שיחפור בדקר ויכסה - מכלל דרישא לאו דיעבד הוא!?
*אמר רבה:
הכי קאמר:
השוחט שבא לימלך, כיצד אומר לו?
בית שמאי אומרים: אומר לו: שחוט, חפור, וכסה;
ובית הלל אומרים: לא ישחוט אלא אם כן היה לו עפר מוכן מבעוד יום.
רב יוסף אמר:
הכי קאמר:
השוחט שבא להמלך, כיצד אומר לו?
...

רש"י

/מתני'./

המקנא לאשתו (לישנא דקרא נקט = וקנא את אשתו),

(ולקמן בגמ' מפרש מאי לשון קינוי, ובמתניתין מפרש כיצד מקנא לה = אומר לה: 'אל *תסתרי עם איש פלוני'.)

רבי אליעזר אומר:

מקנא לה על פי שנים =

אם בא להשקותה - צריך להביא שני עדים שאמר לה בפניהם 'אל תסתרי עמו';

ואם לא קינא לה בפני שנים - אינה נאסרת עליו בסתירתה, ואינו משקה,

ומשקה על פי עד אחד או ע"פ עצמו,

ואפי' אין עדים שנסתרה אלא עד אחד, או הוא עצמו אומר 'ראייתה שנסתרה אחר שקינאתי לה' - נאסרת בסתירה עד

שתשתה; (ולקמן ילפינן מקראי שסתירתה אוסרתה עליו *מספק)

רבי יהושע אומר:

מקנא לה על פי שנים, ומשקה ע"פ שנים = צריך ב' עדים אף לסתירתה.

כיצד מקנא לה?

אומר לה בפני שנים: 'אל תדברי עם איש פלוני',

ודברה עמו שלא במקום סתר -

עדיין היא מותרת לביתה = לשמש עם בעלה,

ומותרת לאכול בתרומה אם אשת כהן היא;

נכנסה עמו לבית הסתר, ושהתה עמו כדי טומאה = כדי העראה -

אסורה לביתה *מספק, ואסורה לאכול בתרומה,

כדילפינן לקמן: (כה)

שלשה ונטמאה אמורים בפרשה: וקנא את אשתו והיא נטמאה, ונסתרה והיא נטמאה, תחת אישה ונטמאה:

אחד - שאסורה לבעל; ואחד - שאסורה לבעל אם ימות בעלה או יגרשנה; ואחד - שאסורה לתרומה;

ואם מת קודם שהשקה, ואין לו בנים, והיא זקוקה ליבם - **חולצת** לינשא לשוק **ולא מתייבמת** (ובגמרא יליף לה).

לגמרא\

המקנא מדלא תני: 'רבי אליעזר אומר: מקנא אדם לאשתו על פי שנים' = דיעבד - אין, לכתחילה - לא.

קסבר תנא דידן: אסור לקנאות, שמביא עצמו לידי תגר, ואת אשתו לידי ניוול, ואפי' היא טהורה.

שיטה מקובצת מסכת סוטה דף ב עמוד א

"המקנא דיעבד וכו" -

וא"ת

וכי כל היכא דתני וכו' ככתוב (בקו') [בתוספות].
וי"ל

דלא פריך לה אלא היכא דאיכא למטעי (כגון) [שהוא] לשון דיעבד.

אי נמי

יש לומר דלא פריך לה אלא היכא דמוצא בה תירוץ.

גליון.

רא"ש

תוספות הרא"ש מסכת סוטה דף ב עמוד א

"המקנא = דיעבד - אין, לכתחלה - לא" -

תימה:

דבכמה דוכתי לא דייק הכי = גבי המביא גט, השולח גט!?

וי"ל

דלא דייק הכי אלא היכא דאיכא פלוגתא, ואז צריך התנא לדקדק בלשונו להודיע כמי הוא סובר.

תוספות סוטה ב.

"המקנא = דיעבד - אין"

וא"ת:

וכי כל היכא דתני ה"א בתחילתן לשון דיעבד הוא!?

והא קתני

בסוף אלו עוברין: (פסחים דף מט.)

ההולך לשחוט את פסחו

ובעבודה זרה פרק השוכר (דף סט.)

המניח עובד כוכבים בחנותו

דמסיק בשמעתתא קמייטא דשחיטת חולין (ג.) דמיירי לכתחילה,

ובפרק ב' דשחיטת חולין (דף לז.)

השוחט את המסוכנת,

ובפרק קמא דביצה (דף ו.)

השוחט את התרנגולת ומצא בה ביצים גמורות

!?

ויש לומר:

דכל היכא דאיכא למיתלי בלישנא {ב"ח = [ד]לישנא} דייק הכי,

כגון הכא,

ובריש פ"ב דשחיטת חולין (דף כז.),

והתם נמי בפ' קמא (דף ט.)

השוחט במגל יד,

ובפ' קמא דביצה (דף ז.)

השוחט חיה ועוף יחפור בדקר,

ובפ' חבית (שבת דף קמז.)

הרוחץ במי מערה או במי טבריא.

ותימה:

היכי דייק מהכא דאסור לקנאות! אמאי לא מתרץ המקנא שבא {לימלך}, כדמתרץ בפ"ק דביצה (ז.)!?

ועל כרחך אית לן למימר

דהכא ממשנה יתירא דייק, כדפרש"י.